

Marčelo Faradi, novinar

Budžet EU je još uvek veoma značajan za poslovne prevarante...

“Nula tolerancije za prevaru...” – tako je glasila izjava komesara Evropske Unije (EU), Neil-a Kinnock-a 18. januara 2000. U međuvremenu se broj zabeleženih slučajeva prevare i sumnji da je izvršena prevara udvostručio.

Dakle, moja prva teza glasi: bar što se izveštavanja tiče “prevara u vezi sa subvencijama EU” se isplati... Ostaje nekoliko poteškoća: protagonisti nisu uvek iz Nemačke, a uslovi su često komplikovani – uzmite, na primer, same organe za borbu protiv prevare, takozvani OLAF – ovo je skraćenica francuskog naziva Evropske uprave za borbu protiv prevare “Office de la Lutte Anti-Fraude”.

Nekoliko primera: U Republici Slovačkoj jedan zvaničnik EU tajno šalje porudžbine milionske vrednosti. Ovog puta bračni drug je bio taj koji je pustio mačku iz džaka. U vezi s tim, pada u oči činjenica da više od šest godina četiri zvaničnika upravljaju protokom gotovine od 370 evra, pogotovo što ostaje otvoreno pitanje ko nadgleda njihov rad?

Ili: Rasprava oko procedure za unajmljivanje privatnih službi za obezbeđenje od strane institucija EU još uvek se nalazi visoko na dnevnom redu. To je multimilionski posao. U vezi sa najnovijim tenderom za nadgledanje nove zgrade Parlamenta u Strazburgu, kandidatima su prvo date nepotpune, a potom pogrešne osnovne informacije. Tako niko od njih nije mogao da preda odgovarajuću ponudu.

Istaknuta Evropska investiciona banka (EIB) takođe nije bila pošteđena korupcije: jedan službenik Evropske investicione banke koji je nadležan za kupovinu robe u banci maksimalno je doterao svoj automobil o trošku distributera Evropske investicione banke.

Humanitarna pomoć – u ovom kontekstu najviše novca obezbeđuje Komisija EU. Sud revizora je otkrio da je Komisija EU radila isključivo sa jednim, ne baš jeftinim avio prevoznikom.

Nova zgrada Evropskog parlamenta u Briselu: za finansiranje kredita bio bi normalno potreban tender. “Problem” je rešen tako što je unajmljena jedna privatna građevinska firma da sagradi zgradu, koja je potom za uzvrat jednostavno dala svoj menicu banci Westdeutsche Landesbank.

Postoji još mnogo pojedinačnih slučajeva koji bi se mogli dodati. Svakog proleća kada Evropski parlament glasa za oslobađanje Evropske komisije od krivice, politička situacija kulminira. Onda se javlja mučno pitanje da li se slučajevi prevare mogu tolerisati ili da li oni prelaze razumnu granicu.

Druga teza: Evropska Unija je raj za korupciju, prevaru i nepotizam. Da li želite da čujete još primera? Možemo da se podsetimo Edith Cresson i Paul-a van Buitenen-a, Martin-a Bangemann-a i španske kompanije *Telefónica* ili našeg poznanstva sa Monikom Wulf-Matthies koja je iznenada dobila unosan konsultantski ugovor sa EU.

Ali osim ovih malih i možda ne sasvim odgovarajućih usluga, moramo znati da su subvencija i prevara međusobno povezane, kao što je profesor Bernhard Friedmann jednom objasnio dok

je bio član evropskog Suda revizora. Iz tog razloga on je predložio da se reorganizuje budžet EU, tako što će se sistem subvencija zameniti sistemom kredita.

Treća teza: U Evropskoj Uniji primenjuje se princip zdravstvenog osiguranja: svi uplaćuju jednoj osiguravajućoj kompaniji – svi pokušavaju da to izbegnu koliko god je moguće – o trošku drugih platiša.

Hladan tuš

U vezi sa raspravom o korupciji, nadležni organi često traže uvođenje crnih lista. Ovaj predlog nije bezopasan. Postojala je priča o 626 čistih članova parlamenta koji je takođe trebalo da se tuširaju u svojim 626 kancelarija u Briselu. Cena svakog od ovih belgijskih tuševa: 10'000 evra. I u Starzburu čovek takođe želi da obavlja čist parlamentarni posao. Zato se i tamo stimulisao keramičarski i vodoinstalaterski zanat za ove nove kancelarije. Rezultat: čim je ova priča objavljena, Parlament je sastavio “crnu listu”: na vrhu liste se nisu pojavile te građevinske kompanije, već moje ime.

Druženje sa OLAF-om

Dok vršite istraživanje korupcije, OLAF, organ za borbu protiv korupcije Evropske komisije u Briselu, ne predstavlja laku adresu. Njihovi statistički podaci o istraživanju zavise od toga koliko su nacionalni istražitelji dobri na terenu. OLAF prikuplja slučajeve širom Evropske Unije. Nacionalni istražitelji vide OLAF kao nepotrebnu priraslicu. OLAF nema stvarne istražitelje. On nema odgovarajuća moć za krivičnu istragu. Službenici OLAF-a se trude da istražuju i voleli bi da budu prisutni kada se aktiviraju nacionalni detektivi. Ipak, mora se istaći: bez evropskih istražnih službenika prvi rezultati istrage, koja je sprovedena posle ostavke Evropske komisije 1998. godine, ne bi bili otkriveni, ili bi samo sa još većim zakašnjenjem. A bilo bi lepo, kada bi jednog dana OLAF postao evropska kancelarija za vezu u kojoj bi istraživani slučajevi mogli da budu zvanično potvrđeni za novinare. Do sada sam stekao suprotno iskustvo: OLAF je zadržavao, prikrivao i poricao informacije. Najbolji su oni zveštaji istraga koje OLAF ne objavljuje: OLAF nastavlja tradiciju tajnosti, prikrivanja i poricanja koju su praktikovali raniji istražitelji UCLAF-a (Unité de Coordination de la Lutte Anti-Fraude).

Izveštaj prethodne organizacije UCLAF o korumpiranim zvaničnicima Komisije koji su svoje ili tuđe džepove punili novcem Evropske Unije od poreza, koji je zvanično bio dodeljen humanitarnoj pomoći, mesecima je bio zaboravljen u fioci detektiva. Posle prvih izveštaja u medijima, Komisija EU je objavila izveštaj koji otprilike glasi ovako: “Gospodin *** je pregovarao sa *** o ***.” Zatim sam ja iskopirao originalni izveštaj na neutralan list papira. Pošto su sve oznake koji omogućavaju identifikaciju autora i doušnika morale da se uklone (oznake koje se tiču faksa, PC računara, foto-kopir mašine, itd.). Onda sam mogao da objavim ovu “obrađenu” verziju originala kao faksimil. Izjava organizacije UCLAF o tome zvanično nije nikada postojala. Inače, pošto su počeli više da obraćaju pažnju na prakse Komisije EU, kolege su u većoj meri istraživale i izveštavale o korupciji i prevari u okviru Komisije. Pošto se u početku nijedan jedini časopis nije usudio da pošalje gotov i doteran izveštaj – istaknuto je da nijedan zvaničnik EU nije još bio zadržan u istražnom zatvoru – kolege iz štampanih medija su morale da pokrenu stvar. Tako je časopis *Focus* prvi pisao o ovom pitanju, zatim *dpa*, a onda su se konačno pridružile i dnevne novosti.

Političke reakcije? Zvanična kritika istražitelja je bila prilično suzdržana; niko nije želeo/ne želi da uništi nežnu biljčicu. Međutim: borba EU protiv prevare se nije poboljšala. Pošto mu

je više puta postavljeno ovo pitanje, predsednik Suda revizora, Jan Karlsson iz Švedske, je to i potvrdio na konferenciji za štampu u Strazburu u decembru 2001. Nije želeo da odgovori na prvo, jednostavno formulisano pitanje koje je glasilo “da li se nešto poboljšalo od ostavke Komisije EU”. Umesto toga, pokušao je da izbegne odgovor frazama poput “Optimističan sam da će se stvari popraviti u budućnosti...” itd. Nakon čega je usledio odgovor: “Da – ništa se nije poboljšalo.”

Tajnovitost

Što se OLAF-a direktno tiče, stvari mogu da se ustvari samo poboljšaju. Međutim, rezultati istraga se ponovo drže u tajnosti. Primer: 1999. godine OLAF je obavešten od strane nacionalnih istražitelja o – koliko je meni poznato – do tada najvećoj prevari sa hranom u istoriji EU. Tiče se putera, tačnije takozvanog industrijskog putera pošto se koristi za proizvodnju testenina i sladoleda. Prema italijanskoj Službi javnog tužilaštva, italijanska i francuska mafija je falsifikovala godišnju potrošnju od 80 miliona ljudi. Kompanija *Knacker's yards* je isporučila jeftin loj od uginulih i obolelih životinja koji je bio pomešan sa drugim hemijskim aditivima što je dalo masnu smešu nalik na puter. U ovom slučaju puterska mafija je “obrala” novac EU na nekoliko načina: proizvodnju industrijskog putera (koja smanjuje gomile putera) kao i izvoz (iako se on obavlja samo na papiru) subvencionise Evropska Unija. Prema Schreyer-u – što je on i priznao mnogo kasnije – to je dovelo do štetnog gubitka od više miliona.

U početku nadležni komesar uopšte nije bio obavešten. Pozivali su se na zaštitu podataka. Nisu hteli da dovode u pitanje radna mesta. Da li to znači i u kom slučaju da se i poslovanje mafije može da osloni na bezbednost podataka?

U toj putersoj smeši bilo je samo 30 posto putera. Ostatak ne samo što je bio bezukusan, već je OLAF veoma različito komentarisao štetne additive: samo je odbijao da prizna – pošto je žalosno bio usredsređen na božićni kuglof i licitarski hleb zbog predstojeće božićne rasprodaje. Nešto možemo da shvatimo zdravo za gotovo: Skoro sve zemlje EU su dobile isporuku. Štaviše falsifikovani puter se izvezio kako bi se od EU dobio povraćaj novca za izvoz.

Jedan od učesnika falsifikovnja putera rekao mi je da je to trajalo čitavu noć, a onda su ujutru kamioni otišli na odredište koje se zove “Bayernland”. “Bayernland” što znači Bavarska ili možda označava neku kompaniju pod tim imenom? Džekpot: Kompanija “Bayernland” u Nirnbergu je priznala da je bila kupac italijanske puterske mafije. Oni tvrde da su očigledno prevareni. Inače, dokazi prevare su poništeni zbog aljkave istrage. Jedna belgijska korisnička kompanija takođe nije imala pojma o ovoj zbrci sa puterom. Mada je ova kompanija tražila popust od italijanske mafije za ovu smešu loja: pošto je ova isporuka sadržavala stvarnu koncentraciju putera od samo jedan posto.

Na moj zahtev OLAF je odbio da mi dâ bilo kakve informacije zbog “postupka u toku” i sa obrazloženjem da mafijaška kompanija ima pravo na bezbednost podataka. OLAF je samo objavio saopštenja za štampu – svaki put neposredno pre pojave mojih izveštaja u štampi. Stav: sitna riba, bez panike, sve je pod kontrolom, nema rizika po zdravlje. Potom kasnije: “Sve je konfiskovano.” I: “Laboratorijski rezultati nisu definitivni”. Ipak, ti laboratorijski rezultati se za sada drže u tajnosti. Nemačka ministarka za zaštitu potrošača, Renate Künast, se poziva na Brisel, a Brisel se poziva na nacionalne nadležne organe i tako se sve zatvara u krug.

Problemi kompetentnosti

Pored toga postoji još jedan osnovni problem (koji treba uzeti u obzir): OLAF je nekompetentan kada se radi o izjavama o zdravstvenim rizicima, pošto je samo on odgovoran za ekonomski kriminal. Nadalje najveći deo putera je prodat i pojeden. Istražitelji nisu mogli da konfiskuju više od nekoliko ostataka zaliha.

Do sada je procurila sledeća informacije: u međuvremenu, u potpuno jasnom saopštenju za štampu, direktor OLAF-a, Franz-Hermann Brüner, je dao sledeća izvinjenja: 'stvarna situacija je složena' i dogodile su se 'greške u prevodu'. U međuvremenu je uznemirena ministarka Künast. Ona bi želela da obustavi subvenciju i spreči da se takav slučaj ponovi: pošto do danas nema nikakvih pouzdanih analiza koje bi osigurale neposredno otkriće bilo kakvog falsifikovanja putera. Verovatno bi ovo još uvek mogla da bude tekuća poslovna ideja...

Ispitivanje i zaboravljanje

Ja sam izvukao sledeće zaključke iz raznih skandala sa subvencijama EU: da postavljam pitanja, da postavljam pitanja pa čak ako su to najobičnija novinarska pitanja – time se povećava verovatnoća dobijanja neobičnih odgovora. Ja pokušavam da zapamtim što je više moguće detalja – detalji mogu da budu veoma dragoceni za kasniju priču. Istovremeno ja moram da mnogo zaboravljam – bez obzira koliko su zvanični ili nezvanični izvori u pitanju: poželjno da nikad ne odate imena, kontakte i kontekste. Ipak ja sam ponekad veoma velikodušan i pokazujem svom sagovorniku da imam veze među svim umešanim stranama, pa da mi stoga oni odmah mogu sve reći...

Dobro istraživanje često dovodi do dobrih prijateljstava. Dobar rad se nagrađuje dodatnim informacijama od vaših doušnika. Dobar rad takođe ima za posledicu i neprijatelje. Ali: Samo ako imate hrabrosti da otkrivате neugodne istine, vi stalno dobijate nove priče. Saradnja sa kolegama se često isplati. Na taj način se mogu izbeći brzoplete priče.

Važni izvori

Može da ih bude mnogo i čovek treba da se konsultuje s njima ili da nekoliko puta 'obilazi teren'. Stoga, pre svega, ja istražujem priču tako da se 'ne vrtim u krug': čim su iskorišćeni svi zvanični izvori i prikupljene nezvanične informacije, ja onda jednostavno moram da odradim još jedan krug i da ponovo razgovaram sa svakim da bih otkrio nedoslednosti i izmamio još novih informacija. Ja pokušavam da sklapam svaki ma kako mali novi komadić slagalice sa novim informacijama koje mogu da dobijem. Svaki razgovor, svaki telefonski poziv se proverava zbog detalja bez obzira koliko su oni mali. Po mom mišljenju ne postoji takva stvar kao što je model za istraživanje korupcije. Možda se može reći: dobra tehnička izvedba za obavezni program i malo sreće za priredbu slobodnog stila čine neophodne sastojke.

Borba protiv korupcije trebalo bi da postane svakodnevni posao. *Priznat* slučaj ne znači obavezno i kraj institucije. Još uvek se poslovnim prevarantima ne sme zahvaljivati za njihovo spletkarenje. Na primer, postoji ova priča o zvaničniku EU: U dopisu koji poseduje *Europe Journal* /*Dnevnik Evrope*/ članovi Intergrupe Evropskog parlamenta 'SOS Democracy' pominju nominaciju Luc-a Demarty-a kao negativan primer. Za njega kažu da je bio odgovoran za poljoprivredna pitanja u kabinetu bivšeg predsednika komisije EU, Jacques-a Delors-a, u vreme kada je zabašuren slučaj Flécharde (reket sa irskim puterom). Kažu da je on autor zapisnika o ovoj aferi koji je nestao pod misterioznim okolnostima. Pored toga, kažu

da je Demarty bio umešan u početne postupke komisije EU za zataškavanje kravljeg ludila. U kabinetu poverenika Edith Cresson, koja je morala da dâ ostavku zbog tog skandala, Demarty je bio odgovoran za administrativne predmete u vreme kada je zaključen konsultantski ugovor sa prijateljem g-đe Cresson, René-om Berthelot-om. Demarty je naimenovan za pomoćnika generalnog direktora – ovo je bila kritika od strane časnih zvaničnika Intergrupe Evropskog parlamenta ‘SOS Democracy’.

Čeka se odgovor na pitanje kada će, napokon, ovi časni zvaničnici EU biti nagrađeni za svoje ponašanje...